

UDC (УДК) 342.565.4:353
JEL Classification: K 10; K 23

Гурковський Мар'ян Петрович,

кандидат юридичних наук, доцент,
проректор

Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)

e-mail: pr_kzmz@lvduvs.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-4275-8576

Сидор Маркіян Ярославович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін

Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)

e-mail: sudormarick@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-5615-7766

ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Анотація. Розглянуто теоретичні підходи до визначення поняття «національна безпека» у контексті національного законодавства і міжнародних зобов'язань України. Зазначено, що в умовах агресії Російської Федерації щодо України наукові дослідження фундаментальних понять у контексті національної безпеки мають практичне значення. На підставі аналізу законодавства показано динаміку змін визначення поняття «національна безпека». Проаналізовано визначення поняття «національна безпека» у країнах-членах Європейського Союзу. Визначено складові національної безпеки: державна, громадська, інформаційна, екологічна, економічна, транспортна, енергетична безпека, безпека особи. Розглянуто взаємозв'язок між національною безпекою держави, суспільства й особи. Зазначено, що відсутність визначення у поточному законодавстві поняття «національна безпека» пояснюється тим, що з урахуванням складності, багатоаспектності та динамічності цього поняття необхідне постійне оновлення та вдосконалення законодавчої бази.

Ключові поняття: національна безпека, державна безпека, громадська безпека, безпека особи, суб'єкти забезпечення національної безпеки.

Hurkovskyi Marian,

PhD (Law), Associate Professor,
Vice-rector

of Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)

e-mail: pr_kzmz@lvduvs.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-4275-8576

Sydor Markiian,

PhD (Law), Associate Professor of the Department
of Administrative Law Disciplines,

Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)

e-mail: sudormarick@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-5615-7766

THE CONCEPT OF NATIONAL SECURITY AS AN ADMINISTRATIVE AND LEGAL CATEGORY

Abstract. Theoretical approaches to the definition of "national security" in the context of national legislation and international obligations of Ukraine are considered. It is noted that under conditions of aggression of the

Russian Federation concerning Ukraine, scientific researches of fundamental concepts in the context of national security have practical value. Based on the analysis of the legislation, the dynamics of changes in the definition of "national security" is presented. The definitions of the term «national security» in the member states of the European Union are analyzed. The components of national security are determined: state, public, information, ecological, economic, transport, energy security, personal security. The mutual connection between national security of the state, society and the person is considered. The lack of the definition in the current legislation of the concept of "national security" is explained by the fact that the complexity, versatility and dynamism of this concept need constant updating and improvement of the legislative base. An important place in the definition of national security in relation to other subjects of the multidimensional content of the studied concept of "national security" has an administrative-legal aspect, as a feature of national security from an administrative-legal standpoint is one of the parties to administrative-legal relations in the field of these relations. However, not defining this concept in the normative and legal framework allows adapting the approach to changing circumstances, operating differently with this category in the actual conditions.

Key concepts: national security, state security, public security, personal security, subjects of national security.

DOI 10.32518/2617-4162-2021-2-26-32

Вступ

Протягом усієї історії розвитку людства питанням забезпечення безпеки надавалося першорядне значення. Процес виникнення, становлення та розвитку держави як політичної організації суспільства свідчить про те, що неефективна адміністративно-правова діяльність державних органів у боротьбі з зовнішніми та внутрішніми загрозами породжує у громадян страх, невпевненість, підриває довіру населення до владних інститутів. Це призводить до непоправних втрат. Сьогодні Україна зіткнулася з безпрецедентним політичним, економічним, психологічним і військовим тиском з боку Російської Федерації, що призвело до окупації частини території України й анексії Криму.

Це випробовує на міцність національну систему забезпечення національної безпеки держави, яка змушена функціонувати в постійному режимі протидії переважно штучно створеним, але дуже небезпечним зовнішнім і внутрішнім загрозам. Указана проблематика має особливе значення не тільки для практики забезпечення національної безпеки демократичної держави, а й для національної юридичної науки, формування наукової концепції адміністративно-правового забезпечення національної безпеки з урахуванням досвіду країн-членів НАТО і Європейського Союзу.

Проблеми національної безпеки, зокрема стосовно визначення поняття «національна безпека» як адміністративно-правової категорії, досліджували українські вчені: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, І. В. Арістова, О. М. Бандурка, О. О. Бандурка, В. Т. Білоус, Ю. П. Битяк, І. С. Братков, В. М. Гаращук, Є. В. Додін, В. О. Заросило, С. Ф. Константинов, Р. А. Калужний, С. В. Ківалов, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, О. В. Копан, А. Т. Комзюк, В. В. Конопльов, О. В. Кузьменко, В. Я. Настюк, В. А. Ліпкан, В. І. Олефір, О. І. Остапенко, А. М. Подоляк, В. П. Петков,

Т. О. Проценко, Л. А. Савченко, М. М. Тищенко, В. К. Шкарупа, І. М. Шопіна, Х. П. Ярмачі, О. Н. Ярмиш та ін.

Прагненням України вступити до НАТО та Європейського Союзу чиниться військовий, політичний, економічний тиск Російської Федерації, що зумовлює необхідність посилення національної безпеки. Отже, проблематика національної безпеки держави, зокрема щодо понятійного апарату, потребує подальшого розвитку та дослідження.

Метою статті є дослідження поняття національної безпеки як адміністративно-правової категорії.

1. Поняття категорії «національна безпека»

Різновидом загальної категорії «безпека» є поняття «національна безпека». В Україні наукове розроблення проблем забезпечення національної безпеки активно відновилося в працях учених (юристів, військових, філософів, соціологів, політологів), починаючи з 1990-х років, і триває досі. Його результати є в основі доктринальних офіційних документів, що мають важливе значення для держави.

Уперше в історії країни прийнято й офіційно опубліковано: Закон України «Про основи національної безпеки» (втратив чинність у зв'язку з прийняттям Закону «Про національну безпеку України»); Концепції (основи державної політики) національної безпеки України; Стратегії національної безпеки України, Послання Президента України Верховній Раді України «Україна в 2006 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку» щодо реформування сектору безпеки [1–5].

Крізь призму захищеності життєво важливих національних інтересів розглядає поняття національної безпеки А. Г. Мосейко. На думку вченого, під національною безпекою слід розуміти захищеність життєво важливих інтересів

особи, суспільства і держави, національних цінностей, способу життя від широкого спектра зовнішніх і внутрішніх загроз, різних за своєю природою [6, с. 44]. Національні інтереси охоплюють державний суверенітет і територіальну цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України; сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства й держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення; інтеграцію України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами, матеріальну, інтелектуальну, духовну власність як основу існування та прогресивного розвитку [6, с. 47].

Для цього необхідне державне цілепокладання здійснюваної політики та заходів, спрямованих на оперативне запобігання небезпечних станів і глибоких кризових процесів, що створюють загрозу розвитку чи існуванню цих соціальних об'єктів. Державне цілепокладання покликане стимулювати концентрацію політичної волі, зусиль суспільства та передбачуваних ресурсів навколо досягнення національних цілей і їх захисту.

Д. О. Беззубов пише, що є два види категорії феномена національної безпеки в соціумі:

1. Пасивна категорія національної безпеки, тобто національна безпека в собі як певний стан оточуючого середовища, за якого відсутня небезпека. Водночас втручання суб'єктів не є обов'язковим або необхідним, система апріорі передбачає відсутність небезпеки, загрози чи ризику.

2. Активна категорія національної безпеки, тобто національна безпека, виявляється у взаємодії з антагоністичними поняттями «небезпека», «загроза» або «ризик» і характеризується діями суб'єктів соціуму для досягнення безпечного стану чи управління системою з метою уникнення виникнення ситуації небезпек, загроз і ризиків.

3. Нейтральна категорія національної безпеки передбачає встановлення одночасного стану безпеки суспільства з діяльністю щодо моніторингу стану загроз і небезпек у майбутньому періоді [7, с. 48].

У науковій літературі до 2015 року простежувалася думка, що національна безпека – це синтез державної безпеки та громадської безпеки, де державна безпека є засобом, а громадська безпека – метою визначення та захисту життєво важливих інтересів громадян. Дуже часто в оцінках дослідників поняття «націо-

нальна безпека» та «державна безпека» вживаються як синоніми, обидва ці поняття належать до тих, хто не має точного визначення.

А. Г. Мосейко, посилаючись на В. М. Кривцова та І. Ф. Усатюка, зазначає, що важливе місце у визначенні багатовимірного змісту досліджуваного поняття має адміністративно-правовий аспект, оскільки особливістю національної безпеки з адміністративно-правових позицій є те, що однією зі сторін адміністративно-правових відносин є відповідний носій владних повноважень у сфері національної безпеки щодо інших суб'єктів цих відносин [6, с. 45; 8, с. 65].

Численні точки зору фахівців після наукової систематизації вперше в історії України лягли в основу визначень понять національної безпеки і суміжних термінів у важливих документах держави: Концепції (основи державної політики) національної безпеки України; Законі України «Про основи національної безпеки України», Стратегії національної безпеки України [2; 3; 5].

Важливо мати на увазі, що поняття «національна безпека» є динамічним, а не статичним феноменом, тому не тільки може, а й повинно змінюватися, коригуватися у визначеннях через певний час.

Унаочнимо наше твердження на прикладі витягів із перелічених програмних документів. У Концепції (основах державної політики) національної безпеки України від 16 січня 1997 року йдеться: «Національна безпека України як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз є необхідною умовою збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей» [3].

У Законі України «Про основи національної безпеки України» вказано, що національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, охорони дитинства, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, кібербезпеки та кіберзахисту, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної

політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [2].

У Стратегіях національної безпеки України 2007, 2012, 2015 та 2020 років не дається визначення національної безпеки.

Національна безпека охоплює оборону країни та всі види безпеки, передбачені Конституцією України та законодавством України, насамперед державну, громадську, інформаційну, екологічну, економічну, транспортну, енергетичну безпеку, безпеку особи.

2. Складові національної безпеки

На нашу думку, термін «національна безпека» спеціально не визначено в законодавстві країни. У цьому питанні є послідовна політика Кабінету Міністрів України та практика Верховної Ради не давати визначення терміна, щоб зберегти гнучкість, необхідну для того, аби вживання терміна могло бути адаптоване до обставин, що змінюються.

У законодавстві країн-членів Європейського Союзу Франції, Італії, Іспанії, представників латинської гілки романо-германської правової сім'ї, в необхідних випадках використовується термін «публічна безпека», який у цих державах є синонімом термінів «громадська безпека» та «національна безпека», що застосовується в законодавстві України, Великобританії та США.

На думку дослідників, термін «національна безпека» докладно не визначається законодавцем у низці країн ЄС тому, щоб максимально полегшити практичне виконання службових обов'язків військовослужбовцям і поліцейським, оскільки, на думку французьких, італійських та іспанських правознавців, цей термін є невизначеним правовим поняттям, похідним від поняття «безпеки». У Федеративній Республіці Німеччина вчені-юристи та законодавці дійшли аналогічного висновку. На думку вчених ФРН, громадська безпека і порядок є невизначеними правовими поняттями. Це означає, що не може бути зафіксовано законом те, що в конкретному випадку слід розуміти під громад-

ською безпекою і порядком, тобто те, що охороняється поліцією.

Потрібно зазначити, що законодавче регулювання в країнах Європейського Союзу має низку особливостей, оскільки в цих державах є місцева поліція, поліція суб'єктів федерації, що відображається на правовому регулюванні діяльності органів поліції [11, с. 32].

Громадська безпека – це система суспільних відносин, яка в своїй основі ґрунтується на дотриманні соціальних норм: норм права, моралі, корпоративних норм, звичаїв тощо [12, с. 215]. Порядок проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту МВС зазначає, що громадська безпека – це захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини від протиправних посягань, надзвичайних ситуацій, які створюють загрозу спричинення шкоди життю, здоров'ю та майну значної кількості осіб [13].

Погляди українських учених і їх британських, американських, німецьких, французьких, іспанських й італійських колег на поняття «безпеки» та «національна безпека» за змістом доволі близькі, незважаючи на наявні відмінності у формулюваннях, істотно та принципово не відрізняються.

На нашу думку, більш конкретними різновидами правової дефініції «безпеки», що співвідносяться з нею як категорії «загальне» й «особливе», є поняття «національна безпека», «державна безпека», «громадська безпека», «безпека особи», а похідними від них – «військова безпека», «економічна безпека», «інформаційна безпека» і інші види безпеки, виділені в окремий вид у численних наукових працях українських та зарубіжних фахівців залежно від об'єкта захисту, сфери суспільних відносин, видів практичної діяльності різних державних органів.

Хоча дефініції «державна безпека», «громадська безпека», «безпека особи» вказані поряд з економічною, військовою, інформаційною, екологічною та іншими видами безпеки, виділеними залежно від сфер діяльності різних органів держави як різновид національної безпеки, але вони, на відміну від перелічених видів безпеки, які поділяють родове поняття «національна безпека», пронизують всі указані види безпеки, маючи власний об'єкт захисту.

Безпека держави безпосередньо пов'язана з обороною країни від зовнішньої агресії, всі інші трактування державної безпеки були похідними від конституційної.

На нашу думку, категорії «державна безпека», «громадська безпека» і «безпека особи» є складовими, горизонтальним зрізом поняття

національної безпеки та взаємопов'язані між собою. Водночас доцільно розрізнити поняття «безпека особи» й «особиста безпека».

У. М. Нор відмінність між цими поняттями бачить тільки в тому, що при особистій безпеці сукупність суспільних відносин спрямована на захист конкретного життя, здоров'я, тілесної недоторканності, свободи людини від протиправних посягань, скоєних із застосуванням або спробою застосування насильства або з погрозою застосування насильства, а безпека особи передбачає невизначене коло осіб [14, с. 176].

Незважаючи на еволюцію у визначеннях поняття національної безпеки, як динамічного, а не статичного феномена, зафіксованого в нормах законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів України, незмінними залишаються її об'єкти: особа, суспільство та держава. У такій послідовності в демократичній правовій державі, якою є Україна, здійснюється захист від зовнішніх і внутрішніх загроз життєво важливих інтересів цих елементів тріади.

На першому місці особа, її конституційні права і свободи, гідна якість і рівень життя людей, можливість вільного прогресивного розвитку, самовираження на загальне благо.

Уперше за всю тисячолітню історію країни, після прийняття демократичної Конституції України, громадянин у Незалежній Україні – це повноправний творець, який у межах закону реалізує потреби, вільно обирає на основі прямих виборів при рівному та таємному голосуванні достойного кандидата з альтернативних Президента країни, депутатів до представницьких органів влади усіх рівнів, вступає в політичні партії та громадські об'єднання, реально користується всіма правами і свободами, наданими Конституцією України.

На другому місці є суспільство, його інститути – партії, з відмінними ідеологіями; церква, яка дає можливість реалізовувати релігійні потреби віруючих різних конфесій; різні громадські організації, які реалізують у межах закону свої цілі; вільна преса, радіо і телебачення з повною відсутністю цензури та можливість висловитися окремому громадянину про загальні проблеми, опозиційним політикам, представникам партії влади.

На третьому місці держава – основи конституційного ладу, суверенітет і територіальна цілісність, здатність проводити незалежну зовнішню політику, що забезпечує, відповідно до норм міжнародного права та національного законодавства, ефективну реалізацію на міжнародній арені національних інтересів. Хоча держава як об'єкт безпеки виступає на третьому місці, вона як суб'єкт, що забезпечує національну безпеку, серед суб'єктів забезпечення

безпеки є першою і основною, а суспільство і окремі громадяни в питаннях забезпечення безпеки надають державним органам необхідну допомогу та сприяння.

Особа, суспільство і держава є одночасно об'єктами та суб'єктами забезпечення національної безпеки. Вони повинні взаємодіяти в межах чинного законодавства на основі демократичних процедур.

Суб'єктами забезпечення національної безпеки є особа, суспільство і держава, але в зворотній послідовності: основним суб'єктом є держава, яка в особі своїх органів, сил і засобів забезпечує відповідно до Конституції та національного законодавства безпеку кожного громадянина на території України, а за її межами гарантує захист і заступництво; громадяни і суспільство як суб'єкти безпеки надають можливе необхідне сприяння відповідним державним органам при подоланні загроз національній безпеці, держава, забезпечує правовий і соціальний захист відповідно до законодавства України.

Стратегія Європейського Союзу із зовнішньої і безпекової політики містить важливий напрям – «працювати з ключовими партнерами, державами і регіональними об'єднаннями, які поділяють погляди ЄС». За цим критерієм Україна є важливим партнером ЄС на Сході [15, с. 32]. Україна зазначена саме в розділі «Європейська система безпеки» у контексті протидії агресії Росії, що підтверджує її ключову важливість для безпеки Європейського Союзу та визначає перспективність такого виміру співпраці.

Висновки

Різновидами правової дефініції терміна «безпека», що співвідносяться з нею як категорії «загальне», «приватне», «особливе», «окреме», «одиничне», є поняття «національна безпека», «державна безпека», «громадська безпека», «безпека особистості», а похідними від них – «військова безпека» та інші види безпеки. Вони повинні визначатися залежно від об'єкта захисту, сфери суспільних відносин і видів практичної діяльності різних спеціалізованих органів виконавчої влади держави. Взаємопов'язані між собою правові категорії «державна безпека», «громадська безпека» і «безпека особи» є складовими, горизонтальним зрізом поняття національної безпеки. Розрізняють «зовнішню національну безпеку» і «внутрішню національну безпеку». Чітке визначення поняття «національна безпека», яке є важливим різновидом загальної категорії безпеки, закріплено в Законі України «Про основи національної безпеки України», що втратив

чинність із прийняттям Закону України «Про національну безпеку України» [1; 2].

Важливе місце у визначенні багатомірного змісту досліджуваного поняття «національна безпека» має адміністративно-правовий аспект, оскільки особливістю національної безпеки з адміністративно-правових позицій є те, що однією зі сторін адміністративно-правових відносин є відповідний носій владних повноважень у сфері національної безпеки щодо інших суб'єктів цих відносин.

Відсутність визначення поняття «національна безпека» у поточному законодавстві пояснюється тим, що, з урахуванням склад-

ності, багатоаспектності та динамічності цього поняття, необхідне постійне оновлення та вдосконалення законодавчої бази. Однак невизначення цього поняття в нормативно-правовій базі дає змогу адаптувати підхід відповідно до обставин, що змінюються, по-різному оперувати цією категорією в реально створених умовах.

Перспектива наступних наукових розвідок полягає у тому, що поняття національної безпеки трансформуватиметься залежно від зовнішніх і внутрішніх умов, в яких є Українська держава. Це, своєю чергою, вимагає постійних наукових досліджень у зазначеній сфері.

Список використаних джерел

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
2. Про Національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2469-19>
3. Концепції (основи державної політики) національної безпеки України : Постанова Верховної Ради України від 16.01.1997 р. № 3/97-ВР. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Послання Президента України Верховній Раді України «Україна в 2006 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку». URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2006-03/Expert-Book14-02-8f9cd.pdf>
5. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 12.02.2007 р. № 105/2007. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/105/2007>
6. Мосейко А. Г. Національна безпека України як об'єкт публічного адміністрування. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С. 42–52.
7. Беззубов Д. О. Проблеми теорії публічного адміністрування в сфері забезпечення національної безпеки. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Право*. 2018. Вип. 5. С. 45–49.
8. Кривцова В., Усатюк І. Переваги та зауваги щодо прийнятого 21 червня 2018 року Закону «Про національну безпеку України». *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. Вип. 4. С. 64–69.
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/287/2015>
10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392./2020. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/392/2020>
11. Бондаренко В. А., Єсімов С. С. Правове регулювання діяльності поліції щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина в країнах Європейського Союзу. *Соціально-правові студії*. 2019. Вип. 2. С. 28–36.
12. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Лозинський Ю. Р. Правове регулювання правоохоронної діяльності : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 323 с.
13. Про затвердження Порядку проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту Міністерством внутрішніх справ : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 р. № 507. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2019-%D0%BF#Text>
14. Нор У. М. Адміністративно-правове забезпечення безпеки громадян на залізничному транспорті : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Львів, 2012. 234 с.
15. Нікіпелова Є. Генеза державної політики національної безпеки в Україні в контексті формування системи колективної безпеки в Європі. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 2 (37). С. 26–34.

References

1. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 r. № 964-IV [On the Fundamentals of National Security of Ukraine: Law of Ukraine No. 964-IV of June 19, 2003]. *Zakonodavstvo Ukrainy (Legislation of Ukraine)*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> [in Ukr.].

2. Pro Natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII [On the National Security of Ukraine: Law of Ukraine No. 2469-VIII of June 21, 2018]. *Zakonodavstvo Ukrainy (Legislation of Ukraine)*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2469-19> [in Ukr.].
3. Kontseptsii (osnovy derzhavnoi polityky) natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 16.01.1997 r. № 3/97-VR [Concepts (foundations of state policy) of national security of Ukraine: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine No. 3/97-VR of 16.01.1997]. *Zakonodavstvo Ukrainy (Legislation of Ukraine)*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukr.].
4. Poslannia Prezydenta Ukrainy Verkhovnii Radi Ukrainy «Ukraina v 2006 rotsi: vnutrishnie i zovnishnie stanovyshe ta perspektyvy rozvytku» [Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine «Ukraine in 2006: Internal and External Situation and Development Prospects»]. Retrieved from <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2006-03/Expert-Book14-02-8f9cd.pdf> [in Ukr.].
5. Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.02.2007 r. № 105/2007 [On the National Security Strategy of Ukraine: Decree of the President of Ukraine No. 105/2007 of 12.02.2007]. *Zakonodavstvo Ukrainy (Legislation of Ukraine)*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/105/2007> [in Ukr.].
6. Moseiko, A. H. (2019). Natsionalna bezpeka Ukrainy yak ob'ekt publichnogo administruvannia [National security of Ukraine as an object of public administration]. *Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka (Bulletin of E.O. Didorenko LDUVS)*, 2 (86), 42–52 [in Ukr.].
7. Bezzubov, D. O. (2018). Problemy teorii publichnogo administruvannia v sferi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky [Problems of the theory of public administration in the field of national security]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukraiinskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii : Pravo (Scientific notes of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University. Series: Law)*, 5, 45–49 [in Ukr.].
8. Kryvtsova, V., Usatiuk, I. (2018). Perevahy ta zauvahy shchodo pryiniatoho 21 chervnia 2018 roku Zakonu «Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy» [Advantages and remarks on the Law «On National Security of Ukraine» adopted on June 21, 2018]. *Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia (Actual problems of public administration)*, 4, 64–69 [in Ukr.].
9. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6 travnia 2015 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 26.05.2015 r. № 287/2015 [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of May 6, 2015 «On the National Security Strategy of Ukraine»: Decree of the President of Ukraine No. 287/2015 of May 26, 2015]. *Zakonodavstvo Ukrainy (Legislation of Ukraine)*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/287/2015> [in Ukr.].
10. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.09.2020 r. № 392./2020. *Zakonodavstvo Ukrainy (Legislation of Ukraine)*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/392/2020> [in Ukr.].
11. Bondarenko, V. A., & Yesimov, S. S. (2019). Pravove rehuliuвання diialnosti politsii shchodo zabezpechennia prav i svobod liudyny ta hromadianyna v krainakh yevropeiskoho soiuzu [Legal regulation of police activities concerning the promotion of rights and freedom of man and citizen in the European Union countries]. *Sotsialno-pravovi studii (Social and legal studios)*, 2, 28–36 [in Ukr.].
12. Kovaliv, M. V., Yesimov, S. S., & Lozynskyi, Yu. R. (2018). Pravove rehuliuвання pravookhoronnoi diialnosti [Legal regulation of law enforcement]. Lviv: LvDUVS [in Ukr.].
13. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia ohliadu hromadskoi bezpeky ta tsyvilnoho zakhystu Ministerstvom vnutrishnikh sprav: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.05.2019 r. № 507 [On approval of the Procedure for conducting a review of public safety and civil protection by the Ministry of Internal Affairs: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 507 of May 22, 2019]. *Zakonodavstvo Ukrainy (Legislation of Ukraine)*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2019-%D0%BF#Text> [in Ukr.].
14. Nor, U. M. (2012). Administratyvno-pravove zabezpechennia bezpeky hromadian na zaliznychnomu transporti [Administrative and legal provision of safety of citizens in railway transport]. Lviv [in Ukr.].
15. Nikipielova, Ye. (2018). Geneza derzhavnoi polityky natsionalnoi bezpeky v Ukraini v konteksti formuvannia systemy kolektyvnoi bezpeky v Yevropi [Genesis of state policy of national security in Ukraine in the context of the formation of a system of collective security in Europe]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia (Public administration and local self-government)*, 2 (37), 26–34 [in Ukr.].

Стаття: надійшла до редакції 04.03.2021

прийнята до друку 23.05.2021

The article: is received 04.03.2021

is accepted 23.05.2021